

quest, perspectives]. Kiev: Vipol.

2. Padalka, H. M., 2004. Priorytetni napryamy rozvytku suchasnoyi mystets'koyi osvity [Priority directions for the development of contemporary artistic education]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov. Series 14 "Theory and methodology of artistic education"*, 1 (6), pp. 15-20.

3. Pyekhota, O. M., Stareva, A. M., Oleksyuk, O. Ye.; Zyazyun A., Pyekhota O.M. eds., 2003. *Pidhotovka maybutn'oho vchytelya do vprovadzhennya pedahohichnykh tekhnolohiy* [Preparation of a future teacher for the implementation of pedagogical technologies]. Kiev: A.S.K. Publishing House.

4. Sypchenko, I. V., 2002. Do problem formuvannya dosvidu khudozhn'o-pedahohichnoho spilkuvannya maybutn'oho vchytelya muzyky [To the problems of forming the experience of artistic and pedagogical communication of the future teacher of music]. *Bulletin of Zhytomyr State Pedagogical University*, 9, pp. 135-137.

В статті проаналізована функціональна характеристика професійно-особистісного досвіду спеціаліста по музичному мистецтву. Доказано, що інформативна функція професійно-особистісного досвіду педагога-музиканта набуває особливого значення в умовах інформатизації освіти, коли однією з головних задач неперервного художнього освіти є підготовка високопрофесійних спеціалістів, які володіють не тільки необхідним комплексом професійних знань, умінь і навичок, але і вільно використовують інформаційно-комунікаційні технології як одні з інноваційних і ефективних засобів професійної діяльності.

Ключевые слова: функция, функциональность, профессионально-личностный опыт, специалист по музыкальному искусству..

The article analyzes the functional characteristics of professional - personal experience of a specialist in musical art. It is stressed, that the effectiveness of professional activity of specialists in the artistic sphere depends not only on the possession of a certain amount of knowledge, but also on the ability to operate with them, to be willing to change and adapt to the modern educational trends and social requirements, handle and manage information, be engaged actively and creatively, make quick decisions, learn throughout life, constantly enriching their professional-personal experience. Simultaneously with the acquisition of experience, personal development of the teacher-musician requires a constant overcoming of certain types of socially organized stereotypes and, instead, finding optimal education updated samples for satisfaction of professional, aesthetic and livelihood needs, learning of new social models. Analyzing the fundamental function of professional-personal experience, it is necessary to focus on the so-called "dessimination" of experience. In general, the concept of "dessimination" is interpreted in pedagogy as a special means of sharing and exploring the experience that meets the needs of its recipients. This sense of desimination concept ensures the distribution of innovative experience in the environment of professional activity of musical art teachers, developing the various elements of the innovative musical pedagogical systems and technologies. It is proved that the informative function of professional-personal experience of the teacher-musician is of particular importance in the conditions of informatization of education, when one of the main tasks of continuous art education is to train highly qualified specialists who possess not only the necessary complex of professional knowledge and skills, but also freely use information and communication technologies as one of the most innovative and effective means of professional activity.

Key words: function, functionality, personal-professional experience, specialist in musical art.

УДК 378.091.33:364-43:316.72(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-113-117

Пришляк Оксана Юрївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м.Тернопіль

orcid.org/0000-0003-3108-502X

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті розкривається погляд на професійну підготовку фахівців соціальної сфери з позицій необхідності формування полікультурної компетентності як невід'ємної складової професійної компетентності. Полікультурна компетентність соціального працівника – це комплексне, професійно-особистісне утворення, що формується в процесі професійної підготовки на основі толерантності фахівця, характеризується усвідомленням ним власної багатокультурної ідентичності і готовністю до вирішення професійних завдань конструктивної взаємодії з представниками інших культурних груп. Критеріями полікультурної компетентності соціального працівника виступають когнітивний, ціннісно-мотиваційний і діяльнісно-поведінковий рівні.

Ключові слова: полікультурність, полікультурна освіта, полікультурна компетентність, соціальна освіта, фахівець соціальної сфери.

Постановка проблеми. Усвідомлення наукового спільнотою протиріччя між підвищенням рівня поліетнічності соціального середовища, в якому живе і працює людина, та її невідповідності до цих змін призвело до того, що про полікультурність освіти останнім часом усе частіше говорять як про її інтегральну характеристику, яка відповідає сучасним тенденціям соціально-політичного розвитку. За таких умов полікультурність як складова освітнього процесу представляється органічною і необхідною, а успішне функціонування полікультурного суспільства видається неможливим без розвитку ефективної системи полікультурної освіти.

Соціальна робота у сучасній Європі у повній мірі є відображенням різноманітних суспільних процесів і враховує

тенденції до гнучкого й оперативного вдосконалення та адаптації підготовки фахівців соціальної сфери згідно вимог часу. Феномен полікультурної освіти та професійна підготовка соціальних працівників розглядаються як інтенсивні інтеграційні процеси, які пронизують практично всі сторони суспільного життя – від науки і мистецтва до економіки і політики, дають можливість познайомитися з процесами і явищами, що належать різним культурам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади полікультурної освіти розкрито у працях В. Аношкіної, В. Болгаріної, В. Борисенкова, Н. Дем'яненко, Л. Горбунової, М. Красовицького, З. Малькової, Ю. Манжосова, С. Сисоевої, Л. Супрунової, А. Сущенко. Зарубіжний досвід полікультурної

освіти став предметом наукових досліджень І. Балицької, Я. Гулецької, О. Гуренко, Ю. Короткової, В. Погребняк, Л. Пуховської та інші. Різні аспекти полікультурного виховання вивчали О. Дубасенюк, В. Компанієць, Т. Левченко, Г. Назаренко, А. Солодка. Культурологічну спрямованість змісту освіти у вищій школі обґрунтовували у своїх працях З. Донець, Т. Зюзіна, Т. Іванова, Н. Крилова, А. Рижанова, Н. Сасенко, О. Шевнюк. Змістову компоненту полікультурної освіти аналізували у наукових дослідженнях К. Баханов, Т. Гур'янова, Т. Ковальова, І. Шолудченко, Н. Якса. Попри це в сучасній вітчизняній педагогічній науці спостерігаються суттєві прогалини у вивченні даного питання, так як дослідників здебільшого цікавить проблема полікультурної освіти, яка безпосередньо є дотичною до полікультурної компетентності, однак не конкретизує шляхи її розвитку.

Мета статті: розкриття змістових особливостей формування полікультурної компетентності фахівців соціальної сфери на основі існуючих підходів до розуміння полікультурності як соціального феномену сучасності.

Результати дослідження. У світовій педагогіці феномен полікультурності став предметом спеціальних досліджень з 1960-х рр., а вже з 80-х рр. минулого століття за кордоном активно розгорнувся процес становлення теорій і моделей полікультурної освіти: етнічна концепція (К. Муулі, М. Стоун), концепція культурної деривації (С. Берайтер), мовна концепція (Б.П. Кенпеун), концепція антирасизму (С. Барате) та інші. У працях більшості вітчизняних та зарубіжних дослідників полікультурна освіта розглядається і як феномен культури, і як механізм передачі соціального досвіду, як сфера педагогічних цінностей, як частина педагогічної культури викладача, як нове інформаційне середовище, як парадигма освіти ХХІ ст. [6].

При таких підходах поняття «міжкультурного», «полікультурного» корелює із поняттям «різноманітності», яка проявляється на трьох рівнях:

- 1) побудова різноманітності, яка відображається у повсякденній професійній практиці соціального працівника;
- 2) різноманітність у випадках зіткнення із неочікуваними складнощами професійної діяльності;
- 3) специфічна різноманітність у роботі з мігрантами, переміщеними особами [7]. У цьому контексті полікультурність – це не просто практика роботи з представником іншої культури, а складний процес, який передбачає врахування великої кількості нюансів, пов'язаних із культурними відмінностями.

Полікультурність європейського суспільства має стосунок до таких історико-політичних процесів як колонізація, політична міграція та глобалізація. У таких умовах кожна полікультурна ситуація, з якою має справу соціальний працівник, має бути проаналізована у тісній кореляції з економічними та геополітичними проблемами, з якими має справу та чи інша держава. При цьому слід враховувати, що у європейській практиці соціальної політики здебільшого не закріплюється жодний спеціальний статус за представниками культурних меншин: приналежність до тієї чи іншої культурної спільноти не дає додаткових соціальних привілеїв, як і не може бути підставою для будь-якої дискримінації [1]. Реалізація ідей полікультуралізму відбувається в межах як шкільної, так і професійної неперервної освіти. Розвиток ідей полікультурної освіти в європейському та світовому освітньому просторі відображено в міжнародних документах ЮНЕСКО (Інвестування в культурне розмаїття та діалог між культурами (2009 р.), Міжкультурні компетенції (2013 р.), Доповідь міжнародної комісії ЮНЕСКО про глобальні стратегії розвитку освіти в ХХІ столітті (1998 р.); Ради Європи (Європейська конвенція про права людини (1950 р.), Біла книга з міжкультурного діалогу (2008 р.), Міжкультурна компетентність (2013 р.); Декларації принципів толерантності (1995 р.), Декларації про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних або мовних меншин (1992 р.), Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії й переконань (1981

р.), Рамковій конвенції про захист національних меншин (1995 р.), Білій Книзі освіти та професійної підготовки (1995 р.), Афінівській декларації «Міжкультурна освіта: керування різноманітністю, зміцнення демократії» (2003 р.) та інші. У цих документах містяться положення про мету та завдання полікультурної освіти, серед яких: навчання міжкультурному співіснуванню в умовах посилення взаємозалежності держав, виховання молодого покоління в дусі толерантності, сприяння міжнародному взаєморозумінню, зміцненню миру в усьому світі, підтримка боротьби проти всіх форм і різновидів дискримінації, заохочення до толерантності та дружби між націями, расовими або етнічними групами тощо [9].

Сучасна Європа є полікультурним соціумом, де прагнення до співжиття різних культур неминуче супроводжується більш чи менш очевидною культурною асиміляцією. Кінцевою метою при цьому є побудова суспільства, де не існує заперечення чи нівелювання тієї чи іншої культури, натомість визнається цінність кожної з них, повага до різноманітності, дотримання принципу демократичної рівності у міжкультурній взаємодії. Відображення цих тенденцій у професійній підготовці фахівців соціальної сфери є свідченням оперативного реагування соціальної роботи та соціальної освіти на актуальні соціальні трансформації та реалізації принципів компетентнісного підходу у соціальній освіті, при якому у майбутніх фахівців формуються компетенції, затребувані суспільством та ринком праці, а критерії та параметри оцінювання цих компетенцій є уніфікованими для усіх національних систем освіти [4].

У Європі підготовка фахівців соціальної сфери до роботи в полікультурному середовищі зазвичай реалізується через вивчення різноманітних спеціалізованих курсів, навчальних модулів, стажувань, кожен з яких ставить за мету розвиток певних компетенцій, які формують загальну полікультурну компетентність соціального працівника. При цьому можливості для неперервної освіти мають як дипломовані фахівці соціальної сфери, так і представники інших професій та непрофесійні соціальні працівники. Тематична різноманітність навчальних модулів не підлягає уніфікації, натомість дозволяє гнучко забезпечити попит на спеціалізовану підготовку до професійної діяльності в полікультурному середовищі і через формування окремих компетенцій, і через комплексну підготовку до роботи з конкретною цільовою групою.

У широкому значенні компетентність визначається як здатність фахівця мобілізувати різні ресурси відповідним чином, в особливій ситуації, відповідно до професійної ролі, для вирішення проблеми або для здійснення професійного втручання. Вона включає комплекс знань, процедур і методів, досвіду, навичок. При цьому компетентність не є просто набором знань і навичок, а цілісним новоутворенням. У цьому контексті полікультурна компетентність носить трансверсальний (наскрізний), інтегрований характер, а не є відокремленим, додатковим елементом у соціальному втручанні. Полікультурна компетентність базується на наборі знань, набутих соціальними працівниками у процесі неперервної професійної освіти (знання нормативної бази, методики проведення співбесіди, аналізу ситуації, розуміння детермінант, системного підходу тощо).

Полікультурна компетентність соціального працівника – це комплексне, професійно-особистісне утворення, що формується в процесі професійної підготовки на основі толерантності фахівця, характеризується усвідомленням ним власної багатокультурної ідентичності та готовністю до вирішення професійних завдань конструктивної взаємодії з представниками інших культурних груп [3]. Розвиток полікультурної компетентності у соціальних працівників є результатом полікультурної освіти, яка забезпечує якісні зміни в їхніх особистісних і діяльнісних характеристиках, і передбачає засвоєння зразків і цінностей світової культури, в тому числі різних національних культур, сформованість ціннісно-орієнтаційної та соціальної готовності до міжкультурної взаємодії, розвиток здатності вирішувати професійні завдання у міжкультурних ситуаціях професійної діяльності.

Критеріями полікультурної компетентності соціального працівника виступають когнітивний, ціннісно-мотиваційний і діяльнісно-поведінковий рівні полікультурної компетентності [2]. Полікультурна освіта в рамках професійної підготовки соціальних працівників має відіграти головну роль у розвитку полікультурної компетентності у майбутніх фахівців в такий спосіб: у сфері вищої професійної освіти полікультурна освіта спрямована на: формування уявлення про явища та процеси, що відбуваються в світі та багаторівневої структури кожної культури; долучення до різних культур; розвиток здатності до міжкультурної взаємодії; розвиток емпатії, толерантності, здатності вирішувати міжкультурні конфлікти, що виникають в процесі виконання службових обов'язків. Полікультурна компетентність полягає в тому, щоб дати змогу соціальному працівнику вирішувати проблемні ситуації без надмірного акцентування на культурних відмінностях клієнтів [6].

Полікультурна компетентність фахівця може бути сформована лише за наявності таких педагогічних умов:

- умови для оволодіння системою знань про основні тенденції розвитку сучасного полікультурного суспільства;
- умови для розвитку готовності до міжкультурного діалогу, здійснення професійної діяльності в полікультурному середовищі;
- умови для вироблення умінь і навичок конструктивної міжкультурної комунікації на рівні індивідів і груп, у процесі виконання професійних обов'язків, умінь застосовувати отримані знання для вирішення міжкультурних конфліктів [5].

Полікультурна компетентність фахівця соціальної сфери органічно об'єднує знання із різних соціальних наук (антропології, соціології, етнології, історії тощо), методологію аналізу полікультурної ситуації та практики втручання в умовах полікультурного та інституційного середовища. Розвиток полікультурної компетентності соціального працівника передбачає, з одного боку, тяжіння до налагодження діалогу між культурами, тобто перебування у ситуації посередника, що вимагає паритетності відносин між носіями різних культур, з іншого боку, необхідність асиміляції в умовах нового культурного середовища, вимагає позбутись культурних відмінностей, знівельовати їх. Соціальний працівник покликаний балансувати між цими суперечностями, не порушуючи основних принципів деонтології.

Усі полікультурні компетенції соціального працівника можна розбити на кілька блоків:

Компетенції міжособистісної взаємодії:

- володіння навичками активного та рефлексивного слухання;
- вміння дистанціюватись від власних культурних стереотипів;
- володіння палітрою інструментів для налагодження взаємодії з представниками інших культур;
- вміння оцінити ставлення клієнта до проблемної ситуації, самого соціального працівника, готовність реорганізувати ситуацію з метою покращення взаємодії;
- здатність виступати посередником між домінантною культурою, якою в даному контексті виступає французька, і культурою меншості, носієм якої є клієнт;
- вміння визначити та мобілізувати ресурси клієнта;
- вміння вчасно зробити паузу в роботі для аналізу ситуації;
- вміння ідентифікувати клієнта як надійне джерело інформації, що має своє бачення власної ситуації.

Комунікативні компетенції:

- вміння визначити та схематично відтворити систему комунікативних кодів клієнта;
- здатність діагностувати труднощі, які можуть виникнути в контексті міжкультурної взаємодії;
- вміння забезпечити взаєморозуміння упродовж усієї співпраці з клієнтом;
- здатність інформувати клієнта про форми соціального втручання, його соціальні права із урахуванням можливостей розуміння ним наданої інформації у контексті персональної, групової чи обштинної культурної специфіки;

- вміння визначати етноцентричні експресивні комунікативні елементи, які є важливими чи несуттєвими в різних ситуаціях;
- вміння об'єднувати символічний, етичний та суб'єктивний контекст комунікації із врахуванням усіх сторін комунікативної взаємодії (клієнт, соціальний працівник, інституція, соціум);
- вміння відчувати межі допустимого та забороненого у міжкультурній взаємодії.

Технічні компетенції (навички):

- вміння сприяти налагодженню комунікації між фахівцями та клієнтами, самими клієнтами з допомогою наскрізних компетенцій професійної діяльності а не специфічних, притаманних роботі лише з конкретною цільовою групою;
- вміння аналізувати складні ситуації із врахуванням культурного контексту;
- володіння інструментарієм вирішення проблем, зумовлених міжкультурною взаємодією;
- володіння методикою та технікою соціального втручання: діагностика, медіація, персональний супровід, соціальна орієнтація, посередництво тощо;
- вміння актуалізовувати та застосовувати специфічні навички професійної діяльності із врахування культурного контексту ситуації;
- достатня обізнаність про можливі підводні камені в ситуації міжкультурної взаємодії (релятивізм, етнічність, домінування тощо).

Загальні компетенції (знання):

- загальні знання про релігійні системи та загальні доктрини;
- знання різних підходів до тлумачення культурних фактів;
- достатній рівень володіння антропологічними, соціологічними знаннями, психолого-соціологічною й історичною інформацією, пов'язаною із поняттям полікультурності та міжкультурної взаємодії;
- знання геополітичних концепцій та міграційних потоків;
- розуміння суті секуляризму та його наслідків;
- знання підходів у політичній філософії, пов'язаних з толерантністю, плюралізмом, соціальною справедливістю, партикуляризмом і універсалізмом;
- знання правових та адміністративних механізмів регулювання міграційних процесів;
- знання політичних та соціальних аспектів міграції, прав іноземців на міжнародному, європейському та національному рівнях;
- загальні знання про культурні відмінності у поглядах на базові цінності (батьківство, гендерні відносини, виховання дітей тощо);
- розуміння різних термінологічних складових категорії «міжкультурність» (інтеграція, ідентичність, різноманітність, асиміляція, акультурація, етноцентризм, етнізація, інкультурація, толерантність, медіація, мультикультуралізм, расизм, емпатія, релятивізм);
- поглиблене знання мови та культурних особливостей цільової групи клієнтів [8].

Вищезазначений перелік компетенцій має адаптовуватись до специфіки конкретних навчальних курсів та системи соціальної освіти конкретної країни, а соціальні працівники як суб'єкти соціального втручання зобов'язані постійно набувати нових навичок налагодження та управління міжособистісними стосунками з клієнтами, які є представниками інших культур.

Полікультурне середовище фахового втручання часто є чинником професійних труднощів, з якими стикаються фахівці соціальної сфери:

- труднощі із розумінням індивідуальної та групової поведінки клієнтів, схильність пояснювати неприйняття клієнтами певних норм поведінки культурними відмінностями та специфікою;
- труднощі комунікації, які впливають на ефективність соціального втручання;
- труднощі, пов'язані із неефективністю державної соціальної політики, завдання якої соціальні працівники покликані

реалізовувати у ситуації зростаючої маргіналізації громадян-представників інших культур.

Важливими способами усунення окреслених труднощів є:

– здобуття фахівцем соціальної сфери знань про культурні особливості, носіями яких є цільові групи. При цьому важливо мати на увазі, що, міграційні процеси у сучасній Європі є перманентними, внаслідок чого постійно диверсифікуються як країни походження мігрантів, так і їх культурні особливості;

– прийняття й осмислення культурних відмінностей клієнтів – представників інших культур. При цьому важливо не формувати стереотипні уявлення про носіїв тієї чи іншої культури, а проявляти толерантне й об'єктивне ставлення до клієнтів [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Полікультурна компетентність стає невід'ємною компонентою професійної компетентності фахівця соціальної сфери, який має

бути готовим приймати ефективні рішення та реалізовувати їх в умовах культурного різноманіття суспільства. У сучасних умовах підготовка соціальних працівників до роботи в полікультурному середовищі відповідає основним завданням компетентнісного підходу: формування професійних якостей, які відповідають запитам роботодавця та суспільної реальності, забезпечуючи тим самим прикладний характер підготовки, навчання фахівця, готового до професійної мобільності в умовах мінливих суспільних процесів; формування знань, розвиток компетенцій, умінь, які дозволили б забезпечити максимальну паритетність у тандемі «фахівець-клієнт» із врахуванням особливостей кожної культурної ситуації. Очевидно, що за таких умов полікультурність перестає бути маргінальним виміром соціальної роботи і перетворюється у вектор набуття навичок, корисних для всіх ситуацій, з якими мають справу практикуючі фахівці соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Болгаріна В. Культура і полікультурна освіта / В. Болгаріна, І. Лощенкова // Шлях освіти. – 2002. – №1. – С. 2-6.
2. Вороб'єв Н.Е. Джером Брунер о взаимосвязи культуры и образования / Н. Е. Вороб'єв, И.С. Бессарабова // Педагогика. – 2004. – № 9. – С. 32-34.
3. Гуренко О. І. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття / О. І. Гуренко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – 2009. – № 1. – С. 95-103.
4. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід / [Антонюк Л. Л., Василькова Н. В., Ільницький Д. О. та ін.]. – К.: КНЕУ, 2016. – 61 с.
5. Черняшова А. Ж. К проблеме профессиональной подготовки будущих социальных работников для работы в поликультурной среде / А. Ж. Черняшова // Вестник Карагандинского государственного университета. Серия Педагогика. – 2010. – № 2 (58). – С. 55.
6. Шумейко Н. В. До питання полікультурної освіти студентської молоді в зарубіжній педагогіці. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія / Н. В. Шумейко. – 2013. – С. 239-243.
7. Chobeaux F. Interculturel et travail social / F. Chobeaux // Vie sociale et traitement. – № 87. – 2005/3. – 144 p.
8. Compte-rendu des travaux de l'Atelier Cooperatif de Recherche-Action «Travail social et developpement de connaissances et competences interculturelles». – 2012. – P. 8.
9. UNESCO on the World Conference on Higher Education (1998). Higher Education in the Twenty-First Century: Vision and Action. Available [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://perso.club-internet.fr/nicol/ciret/english/charten.htm>. – Мова фр.

References

1. Bolharina, V. and Loshchenova, I. 2002. Kul'tura i polikul'turna osvita [Culture and multicultural education]. Education path, 1 pp. 2-6.
2. Vorob'ev, N. E. and Bessarabova, Y. S. 2004. Dzherom Bruner o vzaymosvyazy kul'tury y obrazovanyya [Dzherom Bruner about the relationship between culture and education]. Pedagogy, 9, pp. 32-34.
3. Hurenko, O. I. 2009. Polikul'turna osvita v Ukraini: do sutnosti ponyattya [Polycultural education in Ukraine: the essence of the concept]. Collection of scientific works of the Berdyansk State Pedagogical University. Series "Pedagogical Sciences", 1, pp. 95-103.
4. Antonyuk, L. L., Vasylykova, N. V. and Il'nyts'kyi, D. O. 2016. Kompetentnisnyy pidkhd u vyshchiiy osviti: svitovyy dosvid [Competency approach in Higher Education: Worldwide Experience]. Kyiv: KNEU.
5. Chernyazova, A. Zh. 2010. K probleme professyonal'noy podgotovky budushchykh sotsyal'nykh rabotnykov dlya raboty v polykul'turnoy srede [To the problem of training future social workers to work in a multicultural environment]. Bulletin of Karaganda State University. Series "Pedagogy", 2(58), pp. 55.
6. Shumeyko, N. V. 2013. Do pytannya polikul'turnoyi osvity students'koyi molodi v zarubizhniy pedahohitsi [To the issue of multicultural education of student youth in foreign pedagogy]. Scientific bulletin of the department of the UNESCO of the Kyiv National Linguistic University. Philology, pedagogy, psychology, pp. 239-243.
7. Chobeaux, F. 2005. Interculturel et travail social. Vie sociale et traitement, 87, 144 p.
8. Compte-rendu des travaux de l'Atelier Cooperatif de Recherche-Action «Travail social et developpement de connaissances et competences interculturelles», 2012.
9. UNESCO on the World Conference on Higher Education. Higher Education in the Twenty-First Century: Vision and Action. [online] Available at: <http://perso.club-internet.fr/nicol/ciret/english/charten.htm>.

В статті розкривається взгляд на професійну підготовку спеціалістів соціальної сфери з позицій необхідності формування полікультурної компетентності як неотъемлемої складової професійної компетентності. Полікультурна компетентність соціального працівника - це комплексне, професійно-особистісне формування, формується в процесі професійної підготовки на основі толерантності спеціаліста, характеризується усвідомленням ім власною багатокультурною ідентичністю і готовністю к решению професійних задач конструктивного взаємодія з представителями других культурних груп. Критеріями полікультурної компетентності соціального працівника виступають когнітивний, ціннісно-мотиваційний і діяльно-поведінчеський рівні.

Ключевые слова: полікультурність, полікультурне формування, полікультурна компетентність, соціальне формування, спеціаліст соціальної сфери.

The article reveals the view on professional training of specialists in the social sphere from the point of view of the necessity of forming multicultural competence as an integral part of professional competence. Modern European social education systems are fully reflective of various social processes and take into account the tendencies towards flexible and prompt improvement and adaptation of training of social professionals in accordance with time requirements. In such circumstances, each multicultural situation that a social worker is dealing with, must be analyzed in close correlation with the economic and geopolitical problems that a particular state is dealing with. In Europe, the training of social workers for work in a multicultural environment is carried out in the framework of continuing education and is offered in the form of various seminars, courses, internships,

training modules, etc. Multicultural competence of a social worker is a complex, professional and personal formation formed in the process of professional training on the basis of the specialist's tolerance, characterized by their awareness of their own multicultural identity and readiness to solve professional problems of constructive interaction with representatives of other cultural groups. There are two approaches to the formation of multicultural competence of a social worker: the deepening of multicultural competence on the basis of already acquired professional knowledge and skills; the formation of multicultural competence "from scratch". Criteria of multicultural competence of a social worker are cognitive, value-motivational and activity-behavioral levels. Specialists in the social sphere often encounter such difficulties in terms of professional interference in the multicultural environment: lack of understanding of individual and group behavior of clients, the tendency to explain the non-acceptance by clients of certain norms of behavior by cultural differences and specifics; communication difficulties that affect on the effectiveness of social intervention; understanding the ineffectiveness of social policy, the realization of which goals are social workers.

Key words: multiculturalism, multicultural education, multicultural competence, social education, specialist in social sphere.

УДК 371.134:81'243

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-117-120

Серман Леся Ігорівна,

асистент,

Прикарпатський національний університет ім.Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

АНАЛІЗ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ (ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КРИТЕРІЙ)

У статті з'ясовано рівень сформованості професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов в контексті ціннісно-мотиваційного критерію. Проведено аналіз сучасних вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень, визначено роль мотивації у процесі формування професійного іміджу. Оскільки стаття описує хід та результати діагностичного дослідження, застосовувалися такі методи дослідження, як анкетування та аналіз отриманих результатів. У роботі детально описано діагностичний інструментарій та хід дослідження, подано аналіз отриманих результатів.

Ключові слова: професійна підготовка, професійний імідж, мотивація, критерій, показник, діагностика.

Постановка проблеми. Сучасний соціально-економічний та технічний прогрес перманентно впливає на суспільне життя, а особливо на його професійну сферу. Це кидає виклик професійній підготовці майбутніх спеціалістів, особливо в час формування Нової української школи. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов вимагає детального аналізу та оновлення змісту відповідно до сучасних вимог. Перевагу на ринку праці матиме той випускник вищого закладу освіти, у якого є навички самопрезентації та самоіміджування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки майбутнього вчителя іноземної мов висвітлені у працях І. Язюна, Н. Нічкало, С. Ніколаєвої, В. Радкевича, В. Плахотника та інших. Формування іміджу є тематикою досліджень А. Панасюка, К. Перелігіної, Г. Почепцова, В. Шепеля. Наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені іміджу фахівця освітньої сфери належать: А. Каложному, Н. Гузій, А. Морозовій, Н. Скрипаченку та іншим. Діагностикою, розробкою показників та критеріїв рівня сформованості іміджу займалися М. Варданян, І. Размолодчикова, Ю. Матюшина та інші.

Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов під час навчання в університеті є об'єктом наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, проте проблема формування професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов недостатньо висвітлена у науково-педагогічній літературі. Для того, щоб визначити сприятливі педагогічні умови формування професійного іміджу саме майбутніх учителів іноземних мов та провести відповідне експериментальне дослідження, необхідно визначити наявний у студентів рівень сформованості іміджу.

Мета статті: визначення рівня сформованості професійного іміджу у майбутніх учителів іноземних мов з точки зору ціннісно-мотиваційного критерію. Для цього необхідно проаналізувати показники, що характеризують ціннісно-мотиваційний критерій. Окрім того, для визначення рівня сформованості професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов необхідно розробити діагностичний інструментарій, провести діагностику, опрацювати отримані результати та проаналізувати їх.

Результати дослідження. Мотивація є рушійною силою професійного розвитку, самовдосконалення та самореалізації у професії. Педагог з високим рівнем мотивації претендує на досягнення найвищих результатів у професійній діяльності.

Формування власного позитивного професійного іміджу є одним зі шляхів до самовдосконалення та самореалізації у професії, оскільки, намагаючись скласти певне уявлення про себе, педагог уподібнює власний стиль у зовнішності та у поведінці до бажаного образу.

В. Гладкова виділяє такі типи мотивації професійного самовдосконалення: процесуальний (надає моральне та емоційне задоволення та прагнення досягти нових вершин особистісного професійного розвитку); результативний (спрямований на досягнення конкретного результату, розвитку певної компетенції); винагороджування (націлений на винагороду); негативний (спрямований на усунення уникнення покарання, осуду) [1, с. 255].

Як стверджує О. Перелігіна, мотивація до побудови іміджу вважається основоположним фактором будь-якої іміджформуючої стратегії. В основі діяльності щодо побудови іміджу можуть лежати два основних типи мотивації:

1. Психологічна мотивація, пов'язана з потребою людини в підвищенні своєї самооцінки, результатом чого стає досягнення психологічного комфорту; індивідуальний імідж, в основі побудови якого лежить психологічна мотивація – орієнтований на самовідчуття;

2. Прагматична мотивація, пов'язана з бажанням використати імідж для більш ефективного соціального впливу та досягнення за його допомогою тих чи інших зовнішніх цілей; індивідуальний імідж, побудований на основі прагматичної мотивації – орієнтований на сприйняття оточуючими [3, с.104].

Так, дослідниця іміджу Ю. Матюшина вважає, що найвищий рівень сформованості професійного іміджу, конкретизується такими критеріями: знання про професійний імідж, уявлення про іміджформуючі компоненти; висока мотивація до формування професійного іміджу, ознаки сформованого бажаного професійного іміджу [2, с.19].

В ході попередніх наукових розвідок нами розроблено ціннісно-мотиваційний критерій сформованості професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов, що характеризується наступними показниками: бажання справляти на оточуючих позитивне враження у сфері своєї професійної діяльності, ціннісна орієнтація на особистісно-професійний розвиток, позитивне ставлення та зацікавленість поняттям іміджу загалом та професійного іміджу вчителя іноземних мов зокрема, розуміння потреби у знаннях про професійний імідж та іміджформуючі